

Robert Borkowski

dr hab. prof. nadzw., Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego,
prezes Polskiego Towarzystwa Bezpieczeństwa Narodowego

Kanadyjscy Rangersi jako formacja obrony terytorialnej

Wprowadzenie

Przez wojska obrony terytorialnej rozumie się część sił zbrojnych, przeznaczoną do prowadzenia działań taktycznych na terytorium wyłącznie własnego państwa¹. Wojska takie służą do ochrony i obrony ważnych obiektów, prowadzenia działań humanitarnych oraz operacji reagowania kryzysowego, mogą samodzielnie prowadzić walkę lub udzielać wsparcia działaniom wojsk operacyjnych. Noszą różne nazwy, np. gwardii narodowych (USA, Łotwa), gwardii krajowych (Dania, Szwecja, Norwegia), formacji terytorialnych (Wielka Brytania) lub obronnych (Estonia, Polska). W literaturze z zakresu obronności występują dwa sprzeczne poglądy dotyczące istoty relacji pomiędzy wojskami obrony terytorialnej z wojskami rezerwy. Część autorów uważa, że są to całkowicie różne, pod względem charakteru i zadań, formacje.

Celem artykułu jest opis formacji *Canadian Rangers* na tle sił zbrojnych tego kraju oraz refleksja nad jego znaczeniem dla kanadyjskiej obecności militarnej na dalekiej Północy wobec narastającej w naszym stuleciu rywalizacji o wpływy w Arktyce. Rangersi w siłach zbrojnych Kanady stanowią ochotniczą formację rezerwy, pełniącą funkcję obrony terytorialnej w trudno dostępnych regionach kraju. *Canadian Rangers* w 2017 r. święcili 70-lecie swego istnienia, formacja utworzona została 23 maja 1947 r., a w parę miesięcy później w Dawson, na terytorium Yukonu, rozpoczął służbę ich pierwszy patrol. W herbie Rangersów, w górnej części, znajduje się nazwa formacji,

¹ Na temat obrony terytorialnej RP zob.: R. Jakubczak, *Wojska Obrony Terytorialnej*, Bellona, Warszawa 2002, a także R. Jakubczak, J. Marczak, *Obrona Terytorialna Polski na progu XXI wieku*, Bellona, Warszawa 1998.

a w dolnej skrzyżowane ze sobą karabin i topór o podwójnym ostrzu oraz trzy połączone czerwone liście klonu na ciemnozielonym tle. Siekiery o dwóch ostrzach są popularne wśród północnoamerykańskich drwali. Motto Rangersów brzmi „czujni” (*vigilans* albo *the watchers*).

CR są dobrze znani i często prezentowani w kanadyjskich mediach w ciągu ostatniej dekady. W kanadyjskim dyskursie politycznym określani są metaforycznie mianem „oczu i uszu” (*eyes and ears*) w odległych częściach kraju, „obserwatorów Północy” (*Watchers of the North*), „okiem na Arktykę” (*Eye on Arctic*) oraz „żołnierzy suwerenności” (*Sovereignty Soldiers*), pełniąc szczególną rolę siły obronnej, a jednocześnie narzędzia ekspansji w kanadyjskiej polityce arktycznej². Tak zwane „patrole suwerenności” mają na celu „pokazanie flagi” (*show the flag*), czyli polityczne demonstrowanie kanadyjskiej kontroli nad terytorium arktycznym. Zdaniem autora jedynej dotychczas monografii formacji, Rangersi to „żołnierze-obywatele”, którzy służą w swoich rodzinnych stronach i nie muszą poświęcać dla państwa i armii swej tożsamości kulturowej, politycznej ani społecznej, przeciwnie – odgrywają szczególną, propaństwową rolę w rejonach, w których tradycyjnie dominuje opozycyjne nastawienie do władz federalnych³.

Rola armii kanadyjskiej w polityce państwa i w rywalizacji o Arktykę

Zmieniające się warunki klimatyczne na Dalekiej Północy powodują, że obszar ten staje się bardziej dostępny dla geologicznej eksploracji. Klimatolodzy szacują, że powierzchnia czapy polarnej zmniejszyła się o połowę w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat. W Arktyce od pewnego czasu trwa i ulega zaostrzeniu rywalizacja o strefy wpływów i możliwe zdobycze terytorialne, złoża surowców, łowiska ryb i dostępność szlaków żeglugowych. Stronami konfliktów interesów są kraje arktyczne, państwa pozaarktyczne, wielkie koncerny oraz społeczności ludów tubylczych⁴. Wyniki badań geologicznych dowodzą, że Arktyka zawiera ogromne złoża surowców, wśród których najważniejszymi są ropa naftowa i gaz ziemny. Dochodzi więc do napięć politycznych między zainteresowanymi państwami, które systematycznie zwiększają swoją obecność militarną za kręgiem polarnym⁵. Region znajduje się w polu zainteresowań przede wszystkim krajów tak zwanej Arktycznej Piątki (A5 – Danii wraz z Grenlandią i Wyspami Owczymi, Kanady, Norwegii, Rosji i USA), która utworzyła w 1996 r. Radę Arktyczną, będącą regionalnym forum decyzyjnym dla państw ark-

² Na temat kanadyjskiej ekspansji w Arktyce pisali m. in. A. Lajeunesse, *Lock, Stock and Icebergs. A History of Canada's Arctic Maritime Sovereignty*, UBC Press, Vancouver 2016 oraz P. Pigott, *From Far and Wide: A History of Canada's Arctic Sovereignty*, Dundurn Press, Toronto 2011.

³ P.W. Lackenbauer, *The Canadian Rangers: A Living History*, UBC Press, Vancouver 2013, s. 19–23.

⁴ S. Borgerson, *Arctic Meltdown: the Economic and Security Implications of global Warming*, „Foreign Affairs” March/April 2008, s. 63–77.

⁵ Szerzej o rywalizacji o wpływy oraz zasoby arktyczne zob.: *Arktyka na początku XXI wieku. Między współpracą a rywalizacją*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013 oraz K. Kubiak, *Interesy i spory państw w Arktyce w pierwszych dekadach XXI wieku*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2012, jak również: D. Farhall, *Cold Front: Conflict Ahead in Arctic Waters*, IB Tauris, London – New York 2010.

tycznych (*Arcticstates*). W jej skład wchodzi, poza państwami A5, także pozostałe kraje arktyczne, czyli Finlandia, Islandia i Szwecja oraz przedstawiciele sześciu ludów arktycznych. Do Rady przyjęto też państwa pozaarktyczne nadając im status obserwatorów. Postanowieniami Deklaracji z Illulissat, z 2008 r., decyzje Rady podejmowane są w drodze konsensusu i w oparciu o zasadę jedności, a z procesów decyzyjnych wykluczeni są obserwatorzy. Największe zainteresowanie eksploatacją regionu wśród podmiotów z zewnątrz, wykazują Chiny, Korea Południowa i Japonia oraz Unia Europejska.

Państwa Rady Arktycznej rozwijają w swoich siłach zbrojnych formacje zdolne do działań w warunkach polarnych. Wyzwania związane z rozbudową tego rodzaju obecności militarnej związane są zarówno z ogromnymi kosztami budowy arktycznych baz, produkcją pojazdów, sprzętu i uzbrojenia przystosowanego do działania w niskich temperaturach, jak i odpowiedniego przygotowania i wyszkolenia żołnierzy operujących w warunkach ekstremalnych⁶. Federacja Rosyjska od 2012 r. manifestuje zwiększone zainteresowanie Arktyką w kontekście planowanego rozwoju żeglugi tankowców oraz eksploatacji złóż gazu ziemnego i ropy naftowej. Rosyjska obecność w Arktyce miała miejsce od kilku stuleci, choć osłabiona została wszakże w wyniku sprzedaży Alaski oraz późniejszym okresem rewolucji i wojny domowej⁷. Rosyjskie wojska arktyczne („biała armia”) składają się z co najmniej dwóch brygad stacjonujących na półwyspie Kola oraz sił w garnizonach, położonych m.in. na Ziemi Franciszka Józefa, Nowej Ziemi i Wyspach Nowosyberyjskich. Rosja posiada obecnie osiemnaście garnizonów położonych w strefie polarnej, a więc najwięcej ze wszystkich państw Rady Arktycznej. Podczas parady z okazji Dnia Zwycięstwa 9 maja 2017 r., zaprezentowano w Moskwie pododdział wyposażony w broń i pojazdy stosowane w rosyjskiej Arktyce.

Stany Zjednoczone również w wyraźny sposób zaznaczają swą obecność wojskową w regionie arktycznym – na Alasce. Poza wojskami operacyjnymi, stacjonującymi w bazach tego stanu (powietrznymi, lądowymi i marynarką), istotną rolę odgrywa licząca około 1850 żołnierzy Gwardia Narodowa Alaski (*Alaska Army National Guard*). Istnieją również wspierające Gwardię Narodową Siły Obrony Stanu Alaska (*ASDF, Alaska State Defence Force*), będące niewielką liczebnie (280 osób), ochotniczą formacją rezerwową o charakterze milicji zapewniającej lokalnie bezpieczeństwo, w tym między innymi ochronę infrastruktury przesyłowej ropy naftowej.

Norwegia z kolei do działań w Arktyce wykorzystuje swoje wojska specjalne, a w rejonie Tromsø posiada zdolną do działań arktycznych brygadę „Północ” (*Brigade Nord*). Finlandia ma w swych siłach zbrojnych brygadę piechoty (*Jääkäriprikaati*) wyspecjalizowaną w działaniach polarnych i stacjonującą w Rovaniemi. Szwecja posiada znaczne siły lądowe zdolne do operowania w warunkach arktycznych – jak Norbotten Regiment, w którego skład wchodzi bataliony arktyczne, czy też Arktyczni Rangersi (*Lapplandsjägarna*) stacjonujący za kręgiem polarnym w Kirunie. Zbliżoną charakterem do kanadyjskich Rangersów, specjalistyczną formacją arktyczną Patrol Sirius (*Slædepatruljen Sirius*) utrzymuje na Grenlandii Dania. Do jej zadań należy

⁶ Por.: J. Terelak, *Człowiek w sytuacjach ekstremalnych. Izolacja antarktyczna*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1982.

⁷ Por.: J.R. Bockstoe, *Furs and Frontiers in the Far North*, Yale University Press, New Haven 2009.

prowadzenie patroli oraz prowadzenie obserwacji meteorologicznych. Jest to symboliczna w istocie obecność militarna, pododdział składa się bowiem tylko z dwudziestu żołnierzy, rozdzielonych pomiędzy bazy wojskowe oraz stacje meteorologiczne⁸. Umiejętności duńskich żołnierzy w poruszaniu się w terenie arktycznym są wysokie, ich patrole posługują się psimi zaprzęgami. Islandia nie posiada własnych sił zbrojnych, funkcję obrony terytorialnej wypełnia *de facto* Straż Ochrony Wybrzeża (*Landhelgisgæsla Íslands*).

Kanada uważa posiadanie Arktyki za jeden z najważniejszych, jeśli nie główny, imperatyw swej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa⁹. Kanadyjscy politycy głoszą pogląd, że Daleka Północ jest istotną częścią psychiki narodowej, a ich kraj odegrał kluczową rolę w historii regionu. W oficjalnych dokumentach państwowych Kanadyjska Północ (*Canadian North*) definiowana jest jako terytorium położone powyżej równoleżnika 55°N. Od 1925 r. Kanada rości sobie prawa do części Arktyki pomiędzy 60°W i 141°W długości geograficznej a biegunem północnym, jednak roszczenia te nie są uznawane przez społeczność międzynarodową.

Koncepcję podziału Arktyki na sektory Kanada, jako pierwsza, wysunęła już w 1925 r. Zgodnie z nią państwo, którego terytorium przylega do obszarów arktycznych, rości sobie prawo do wszystkich ziem, zarówno odkrytych, jak i tych, które zostaną odkryte w przyszłości w sektorze. Wierzchołkiem sektora jest biegun północny, a granicami bocznymi linie przeprowadzone wzdłuż południków do bieguna północnego, od krańcowego punktu wschodniego i zachodniego terytorium lądowego danego państwa. Północna linia brzegowa państwa stanowić ma natomiast podstawę sektora. Zajmowanie terenów w Arktyce jest jedynym możliwym kierunkiem ekspansji terytorialnej, która uzasadniana jest hasłami nacjonalistycznymi wykorzystywanymi w programach wyborczych polityków różnych obozów. W politycznej retoryce szermuje się pojęciem obrony kanadyjskiej suwerenności, suwerennego panowania nad Arktyką oraz konieczności zbrojnego utrzymania należnych Kanadzie terytoriów¹⁰.

Kanadyjskie tereny arktyczne rozciągają się na obszarze blisko czterech milionów kilometrów kwadratowych, stanowiąc 40% powierzchni całego kraju. Zaliczają się do nich zarówno ziemie znajdujące się na kontynencie północnoamerykańskim, jak i wyspy wchodzące w skład Archipelagu Arktycznego. W większości tereny te pozostają niezaludnione i nie mają większego znaczenia gospodarczego¹¹. W ostatnich latach terytoria północne zyskały jednak na znaczeniu w retoryce politycznej Ottawy, głoszącej postulat wzmocnienia polityki bezpieczeństwa państwa w suwerennym

⁸ Zob.: M. Jarocki, M. Łuszczuk, K. Kubiak, P. Godlewski, *Arktyka jako nowy obszar geopolitycznej rywalizacji państw i mocarstw*, Raport Fundacji Amicus Europa, Warszawa 2013.

⁹ Zob.: M. Jarocki, *Polityka Kanady wobec Arktyki*, FAE Policy Paper nr 26/2011 oraz S.D. Grant, *Polar Imperative: A History of Arctic Sovereignty in North America*, Douglas&McIntyre, Vancouver-Toronto-Berkeley 2010, jak również R.M. Bone, *The Canadian North. Issues and Challenges*, Oxford University Press, Toronto 2008.

¹⁰ Szerzej na ten temat: M. Byers, *Who Owns the Arctic? Understanding Sovereignty Disputes in the North*, Douglas&McIntyre, Vancouver-Toronto-Berkeley 2010, por. Także: J. Grabowski, *Historia Kanady*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001; P. Wróbel, A. Wróbel, *Kanada*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2000 i H. Zins, *Historia Kanady*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1975.

¹¹ Por.: R.M. Bone, *The Regional Geography of Canada*, Oxford University Press, Toronto 2007.

zwierzchnictwie nad Arktyką. Kanada ma bowiem najdłuższą na świecie, niestrzeżoną granicę państwa.

Nowy wymiar militarny polityki arktycznej Kanady polegać ma na rozbudowie infrastruktury wojskowej w regionie arktycznym i na zwiększeniu tam obecności wojska. Port w Nanisivik, na dalekiej północy, przekształcono w port wojenny. W planach jest budowa szeregu baz przerzutowych z pasami startowymi dla samolotów, lądowiskami dla helikopterów i budynkami koszarowymi w Alert, Inuvik, Whitehorse, Rankin Inlet, Iqaluit oraz samym Nanisivik. Kanadyjskie władze zdecydowały o zakupie sześciu nowych okrętów patrolowych z możliwością żeglugi po akwenach pokrytych lodem. Armia, siły powietrzne i marynarka wojenna przeprowadzają regularne obserwacje i działania patrolowe, monitorując i kontrolując północną przestrzeń powietrzną pod auspicjami NORAD. Wojskowa obecność na Północy, określanej jako obszar na północ od 55° N, podlega kompetencjom Kanadyjskiego Dowództwa Operacji Wspólnych (CJOC, *Canadian Joint Operations Command*), a na północnym szczeblu terytorialnym Wspólnej Grupie Zadaniowej – Północnej (JTFN, *Joint Task Force – North*) z siedzibą w Yellowknife, z małymi oddziałami w Whitehorse i Iqaluit. Rola JTFN polega na sprawowaniu kanadyjskiej suwerenności i bezpieczeństwa poprzez prowadzenie operacji na północy oraz wypracowywanie zdolności do szybkiego i skutecznego reagowania na katastrofy. Około 250 osób personelu JTFN koordynuje i wspiera szeroką gamę działań wojskowych w Arktyce oraz utrzymuje kontakty z liderami społeczności tubylczych¹².

Planowano też, że po wycofaniu oddziałów kanadyjskich z Afganistanu, w 2012 r. sformowany zostanie batalion arktyczny. W międzyczasie jednak utworzono w każdej dywizji Kanadyjskiej Armii wyodrębnione arktyczne grupy reagowania ARCG (*Arctic Response Company Group*), formowane głównie z rezerwistów, wyszkolone i wyposażone do działań w warunkach polarnych. Kanada utrzymuje stały posterunek wojskowy w Alert na północno-wschodnim krańcu Wyspy Ellesmere'a, zaledwie 817 km od bieguna północnego. Ponadto w Resolute Bay w Nunavut, w 2013 r., utworzono arktyczny ośrodek szkoleniowy (*Canadian Armed Forces Arctic Training Center*) mieszczący jednorazowo stu czterdziestu żołnierzy. Systematycznie szkolą się w nim żołnierze z różnych jednostek i pododdziałów kanadyjskich. Politycy i wojskowi kanadyjscy przypisują coraz większe znaczenie dorocznym ćwiczeniom wojskowym w warunkach arktycznych „Nanook”. Systematycznie zwiększana jest liczba żołnierzy biorących w nich udział oraz poszerzany jest zakres ćwiczeń. Wprowadza się do użytku drony (UAV) i prowadzi prace nad produkcją skuterów śnieżnych i innych pojazdów terenowych z karoserią w technologii stealth. Kanada kładzie też nacisk na umiędzynarodowienie manewrów, zapraszając na nie przedstawicieli sił zbrojnych innych państw arktycznych, przede wszystkim USA i Danii, dążąc do ocieplenia relacji (być może tylko wizerunkowo) pomimo rozbieżności interesów i rywalizacji o wpływy w regionie.

Kanadyjskie Siły Zbrojne (CAF, *Canadian Forces, Forces canadiennes*) sytuowane są w rankingach armii świata na 27 miejscu, licząc około 64 tys. żołnierzy, na co składają się wojska lądowe (*Canadian Army*), marynarka (*Royal Canadian Navy*) oraz siły

¹² Określanych w aktach prawnych Kanady mianem ludów aborygeńskich (*Aboriginal peoples*), aczkolwiek coraz więcej ich organizacji dąży do jego odrzucenia i zastąpienia terminem *Indigenous peoples*.

powietrzne (*Royal Canadian Air Force*). Siły zbrojne dzielą się na wojska operacyjne (*Regular Forces*) i rezerwę (*Reserve Forces*). Te ostatnie liczą w sumie około 57,5 tys. ludzi i składają się na nią: 26-tysięczny komponent wsparcia (*Primary*), 19-tysięczny komponent uzupełnienia na wypadek wojny (*Supplementary* lub inaczej *Secondary* złożona z części utrzymywanej w gotowości SRR oraz części nieaktywnej SHR), subkomponent 7,5 tys. kadetów (*COATS, Cadet Organizations Administration and Training Service*) oraz 5-tysięczny subkomponent obrony terytorialnej w Arktyce i innych trudno dostępnych regionach kraju (*Canadian Rangers*). Część lądowa rezerwy liczy ok. 20 tys. żołnierzy, z czego Rangersi stanowią znaczącą jej część. Wojska lądowe zgrupowane są w czterech dowództwach terytorialnych: obszaru atlantyckiego w Halifaxie, Quebecu w Montrealu, obszaru centralnego w Toronto oraz obszaru zachodniego w Edmonton. W sferze symboliki i ceremoniału wojskowego, kanadyjskie siły zbrojne odwołują się do tradycji sił zbrojnych Zjednoczonego Królestwa i brytyjskiej Wspólnoty Narodów (*Commonwealth of Nations*).

W systemie politycznym Kanady, siły zbrojne są wykorzystywane w operacjach wewnętrznych z zakresu reagowania kryzysowego¹³. Od zakończenia II wojny światowej najnowsze dzieje polityczne Kanady zdominowane były przez problem separatystycznych dążeń frankofonów z Quebecu. Prowincję tę zamieszkuje dziś blisko jedna czwarta mieszkańców Kanady, z czego frankofoni stanowią przeszło 80% jej ludności¹⁴. Ekstremistyczny Front Wyzwolenia Quebecu (*FLQ, Front de Libération du Québec*) wzywał, w latach 60., do obalenia rządu prowincji, secesji i utworzenia niepodległego, socjalistycznego, francuskojęzycznego państwa. Front przeprowadził około dwustu zbrojnych akcji, zamachów bombowych oraz ataków z użyciem broni palnej. Dokonano szeregu napadów na arsenały, rabując znaczne ilości broni automatycznej i przeciwpancernej oraz dynamitu. Apogeum działalności terrorystycznej miało miejsce w 1970 r., a zakończyło je wprowadzenie stanu wojennego i rozbięcie organizacji. Wydarzenia te określa się jako kryzys październikowy w Quebecu¹⁵. Terrorysty porwali wicepremiera rządu Quebecu i ministra pracy. Akt kidnapingu i zabójstwa oraz zwrócenie się rządu prowincji o pomoc do władz federalnych, były powodem, dla którego premier Kanady, Pierre Elliot Trudeau, wprowadził w prowincji stan wojenny (*War Measures Act*). Do ustabilizowania sytuacji użyto 12,5 tys. żołnierzy, Królewskiej Konnej Policji (*RCMP/GRC, Royal Canadian Mounted Police/Gendarmerie Royale du Canada*), zespołów antyterrorystyczne policji Quebecu (*Surete de Quebec*) i Montrealu, a także służb specjalnych. Wojsko objęło ochroną ok. 150 obiektów (placówek konsularnych, gmachów rządowych oraz hydroelektrowni) i wsparło policję w działaniach operacyjnych z zakresu przeszukiwania obiektów i dokonywania zatrzymań członków środowisk ekstremistycznych.

Oddziały armii kanadyjskiej, o liczebności 2,5 tys. żołnierzy, zostały użyte podczas indiańskiej rebelii Mohawków w prowincji Quebec, w tzw. kryzysie Oka w 1990 r., wówczas nie doszło jednak do żadnych incydentów zbrojnych. Armia dbała

¹³ S.M. Maloney, *Domestic Operations: The Canadian Approach*, „Parameters”, Autumn 1997, s. 135–52.

¹⁴ Francuskojęzyczni Kanadyjczycy, tzw. Akadyjczycy, którzy nie są uwikłani w dążenia separatystyczne zamieszkują również prowincje Nowa Szkocja i Nowy Brunzwik.

¹⁵ R. Borkowski, *Krwawa Jesień FLQ w Quebecu – rozwój i upadek terroryzmu separatystycznego w Kanadzie* [w:] *Czy zmierzch terroryzmu? Case studies i wnioski dla Polski*, red. R. Borkowski, Oświęcim 2008 oraz G. Morf, *Le terrorisme québécois*, Les Editions de l'Homme, Montreal 1970.

również o bezpieczeństwo w czasie trwania Letnich Igrzysk Olimpijskich w Montrealu w 1976 r. W operacjach zapewniania bezpieczeństwa i ochrony, armia działa jako wsparcie Kanadyjskiej Królewskiej Konnej, tak było w operacji „Cadence”, podczas szczytu G8 w Muskoka i szczytu G20 w Toronto w 2010 r., oraz w operacji „Podium” podczas Zimowych Igrzysk Olimpijskich i Zimowych Igrzysk Paraolimpijskich w Vancouver w 2010 r.

W sytuacjach klęsk żywiołowych armia kanadyjska podejmuje akcje ewakuacyjne, ratunkowe i porządkowe, jak to miało miejsce podczas wielkiej powodzi Rzeki Czerwonej, w Manitobie i Północnej Dakocie w 1997 r., gdzie zaangażowano 8,5 tys. żołnierzy. Z kolei w 1998 r. 16 tys. żołnierzy brało udział w usuwaniu skutków burz śnieżnych w Ontario, Nowym Brunswiku, Quebecu, realizując największą w historii Kanady operację reagowania kryzysowego „Recuperation”. W 2003 r. 2,6 tys. żołnierzy zrealizowało operację „Peregrine” wspomagając straż pożarną podczas gaszenia 800 pożarów lasów na terytorium Brytyjskiej Kolumbii. W operacji „Lama” niesienia pomocy humanitarnej ofiarom huraganu Igor na Nowej Funlandii w 2010 r. zaangażowanych był 1 tys. żołnierzy. W 2011 r., z użyciem ponad 1 tys. żołnierzy, zrealizowano operację ewakuacyjną „Lotus” podczas powodzi rzeki Richelieu w rejonie Montérégie oraz operację „Lyre” pomocy dla ofiar powodzi Manitobie. W tym samym roku, podczas pożarów lasów w prowincji Ontario, przeprowadzono powietrzną operację ewakuacyjną „Forge”. Operacja reagowania kryzysowego „Lentus” miała z kolei miejsce podczas powodzi w rejonie Calgary w 2013 r. Wreszcie coroczna operacja „Palaci” polega na użyciu artylerii w programie lawinowym w górach Kolumbii Brytyjskiej w rejonie transkanadyjskiej autostrady i linii kolejowej.

Kanadyjscy rangersi jako formacja specjalna obrony terytorialnej

W Ameryce Północnej słowo *ranger* ma wiele znaczeń, pierwotnie było to synonimiczne określenie trapera (*trapper*), a więc myśliwego, wędrowca (*voyageur*) lub poszukiwacza (*explorer*). W Stanach Zjednoczonych nazywanego także człowiekiem gór (*mountain man*), a w Kanadzie wędrowcem lasów (*coureur de bois*), którego znajomość przyrody, sztuka przetrwania, umiejętności tropienia i zacierania śladów oraz posługiwanie się różnymi rodzajami broni, a także tryb życia równe były Indianom¹⁶. W XIX w. najchętniej i najczęściej *ranger* posługiwał się karabinem Hawkena i nożem Bowie, stąd broń ta stała się elementem stereotypu wędrowca lasów, gór i bezkresnych pustkowi (*wilderness*). Zbliżonym znaczeniowo pojęciem jest działający na zlecenie armii zwiadowca (*scout*) lub tropiciel śladów (*pathfinder*), będący znawcą szlaków wędrownych (*trailer*) lub ścigający przestępców (*tracker*). Termin *scout* występuje w niektórych armiach na oznaczenie formacji specjalnych (np. *Scout Sniper* w US Army). Rangersami z kolei nazwano oddziały prowadzące działania nieregularne w trudnych warunkach terenowych (puszcze, góry, pustynie, tundra) w okresie

¹⁶ Na temat roli, jaką w eksploracji kanadyjskiego interioru w okresie kolonialnym odegrali francuscy traperzy zob.: Ph. Jacquin, *Les Indiens blancs: Français et Indiens en Amérique du Nord, XVIIe-XVIIIe siècle*, Libre expression, Montreal 1996.

wojen w Ameryce Północnej (amerykańsko-brytyjskiej, indiańskich w USA i w Kanadzie, amerykańsko-meksykańskiej). Mianem tym określano także członków oddziałów o charakterze obywatelskiej milicji, prowadzących działania z zakresu obrony i ochrony określonego terytorium (np. *Texas Rangers*)¹⁷. Współcześnie termin ten w krajach anglosaskich oznacza zarówno komandosa z formacji lekkiej piechoty (*United States Army Rangers, First Scout Ranger Regiment* armii Filipin)¹⁸, strażnika parków narodowych i leśniczego (*forest ranger*)¹⁹, jak i funkcjonariusza policji stanowej (*trooper*). Wojskowe rozumienie terminu ranger bliskie jest pojęciu piechoty górskiej (*mountain infantry*). W Europie nazwa ta odnosi się też do organizacji skautingu, jak np. Royal Rangers Polska.

Kanadyjscy Rangersi (CR, *Canadian Rangers, Rangers canadiens*), błędnie nieraz nazywani w masmediach Arktycznymi Rangersami, to ochotnicza formacja wojskowa będąca częścią rezerwy Kanadyjskich Sił Zbrojnych i licząca 4 985 ludzi zgromadzonych w 180 patrolach. Obecnie 71% składu stanowią mężczyźni, a 19% kobiety²⁰. Jest to wciąż rozbudowywany subkomponent sił zbrojnych przeznaczony do realizacji zadań wzmacniających bezpieczeństwo narodowe oraz ochronę bezpieczeństwa publicznego w trudno dostępnych i słabo zaludnionych rejonach wybrzeża oraz terytoriach arktycznych. Ten szczególny subkomponent rezerwy sił lądowych zapewnia efektywne i opłacalne sposoby wykonywania misji bezpieczeństwa na słabo zaludnionych obszarach. Głównymi zadaniami *Canadian Rangers* jest prowadzenie służby patrolowej, zapewniającej stałą obecność militarną w rejonach arktycznych. W dużej mierze Rangersi wywodzą się ze społeczności rdzennych mieszkańców północy zamieszkujących tereny ich służby, zarówno Indian, jak i Inuitów, choć nie jest prawdą jakoby była to struktura złożona wyłącznie z przedstawicieli społeczności eskimoskich.

Po II wojnie światowej Kanada przeszła znamiennej ewolucję od federacji dwukulturowej w kierunku wielokulturowości (*multiculturalism*), a wspieranie tak zwanej trzeciej siły etniczno-politycznej, czyli nacjonalizmów Indian, Eskimosów i Metysów, stało się dla anglofońskich elit politycznych Ottawy skutecznym sposobem ograniczania siły frankofońskiego nacjonalizmu Quebecu²¹. W konstytucji z 1982 r. (Akt Konstytucyjny Kanady) wyeksponowano wielokulturowy charakter społeczeństwa. Częścią ustawy zasadniczej jest Kanadyjska Karta Praw i Wolności (*Canadian Charter of Rights and Freedoms*) określająca kwestie wielokulturowości, wieloetniczności i wielojęzykowości społeczeństwa²² oraz pozycję mniejszości etnicznych, czyli Prawa

¹⁷ Zob.: D.L. Ivey, *The Texas Rangers. A Registry and History*, McFarland&Co. Inc. Publishers, Jefferson, NC – London 2010.

¹⁸ Por.: R. Hall, *The Ranger Book: A History 1634–2006*, BookSurge Publishing, Charleston 2007 oraz M. Bahmaniar, *Shadow Warriors: A History of the US Army Rangers*, Osprey Publishing, New York 2006.

¹⁹ R. Borkowski, *Ochrona zasobów leśnych w Quebecu*, „Aura” 1996, Nr 1, s. 18–19.

²⁰ P.W. Lackenbauer, *op. cit.*

²¹ M. Kijewska-Trembecka, *Quebec i Quebecois: ideologia dążeń niepodległościowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.

²² *Konstytucja Kanady*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1998; zob. także: R. Radek, *System konstytucyjny Kanady*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2011 oraz I. Rycerska, *Grupy narodowe i etniczne w systemie politycznym Kanady*, Kielce 2003.

Rdzennej Ludności Kanady (*Aboriginal People of Canada*), na którą składają się Indianie – zwani rdzennymi narodami (*First Nations*), Inuici – czyli Eskimosi oraz Metysi, którzy również uważani są za ludność aborygeńską²³. W sumie rdzenne narody liczą około 1,4 mln ludzi w stosunku do 36,5 mln Kanadyjczyków, stanowią więc ok. 4% społeczeństwa. Ich znaczenie dla rozwoju kanadyjskiej obecności militarnej w Arktyce będzie się zwiększać, ponieważ przyrost naturalny w populacjach aborygeńskich jest dwukrotnie wyższy niż średnia krajowa oraz częściowo zamieszkują one terytoria północne, jakkolwiek liczba ludności kanadyjskiej Arktyki wynosi obecnie niewiele ponad 100 tysięcy.

Rangersi patrolują rozległe obszary północne, mając za zadanie zgłaszanie podejrzanych lub nietypowych działań oraz gromadzenie danych lokalnych użytecznych dla wojska. Dokonują przy tym okresowych inspekcji bezobsługowych stacji radiolokacyjnych (*North Warning System*, NWS) systemu NORAD. Mają wspierać inne jednostki sił zbrojnych Kanady podczas prowadzenia przez nie działań na Północy, biorą więc udział we wszystkich ćwiczeniach i operacjach północnych armii kanadyjskiej. Pełnią rolę instruktorów dla żołnierzy jednostek południowych, które uczą się od Rangersów, jak przetrwać i działać skutecznie w środowisku arktycznym. Niebagatelne jest też prowadzenie działalności promującej siły zbrojne wśród społeczności lokalnych.

Formacja została utworzona w 1947 r. na bazie działającej podczas II wojny światowej *Pacific Coast Militia Rangers*, której zadaniem była obrona wybrzeża przed ewentualnym atakiem japońskim. W szczytowym okresie rozwoju, formacja ochrony wybrzeża liczyła 15 tys. żołnierzy (a zatem więcej niż analogiczna formacja amerykańska) zgrupowanych w 138 kompaniach, lecz zaraz po zakończeniu wojny z Japonią została zdemobilizowana. Bliźniaczą formacją po stronie amerykańskiej była wówczas Gwardia Terytorialna Alaski (ATG, *Alaska Territorial Guard*), popularnie zwana „eskimoskimi skautami” (*Eskimo Scouts*), jak również „armią tundry” (*Tundra army*). Był to rezerwowy komponent US Army działający w latach 1942–1947. Liczyła zaledwie 21 zawodowych oficerów dowodzących oddziałem 6368 ochotników ze 107 różnych społeczności lokalnych (eskimoskich, indiańskich oraz białych), a jej dowódcą był gubernator Alaski. W różne formy wspierania działań formacji zaangażowanych było przeszło 20 tys. mieszkańców stanu.

ATG została sformowana z powodu narastających obaw, że Japonia zaatakuje terytorium USA i zawładnie Alaską, którą wcześniej władze federalne uznały za terytorium bez znaczenia strategicznego i z której wycofano oddziały Gwardii Narodowej. Japoński atak na Pearl Harbour, pojawienie się w 1942 r. na alaskańskim terytorium japońskich zwiadowców zasięgających informacji wśród Eskimosów, jak również wcześniejsza zwycięska kampania Wehrmachtu w Norwegii i zajęcie Grenlandii, urealniły w opinii wojskowych USA i Kanady groźbę wojny arktycznej. Powierzchnia Alaski wynosi ok. 1,5 mln km², a długość linii brzegowej 55 tys. km, zatem więcej niż sumaryczna długość wybrzeży pozostałych stanów USA. Czynniki geograficzne stanowią więc poważne wyzwanie w kwestii obrony terytoriów północnych. Do głównych zadań ATG należało zapewnienie bezpieczeństwa na terenach wzdłuż korytarzy

²³ Na temat kanadyjskich Indian zob.: O.P. Dickason, *Canada's First Nations: A History of Founding Peoples from Earliest Times*, Oxford University Press 2009 oraz I. Rusinowa, *Z dziejów Indian kanadyjskich*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2003.

powietrznych, którymi odbywały się loty transportowe w ramach umów Lend-Lease między USA i ZSRR, z Great Falls w Montanie do Whitehorse w kanadyjskim Jukonie, a dalej do Ladd Field (obecnie Fort Wainwright) i Nome na Alasce. Ważnym zadaniem strategicznym była ochrona kopalni platyny w Platinum, nad zatoką Goodnews Bay, przed japońskim atakiem, jedyne wówczas źródła tego metalu na półkuli zachodniej. Służba polegała na patrolowaniu rejonów wybrzeża, udziale w akcjach ratowniczych i zestrzeliwaniu japońskich balonów szpiegowskich.

W Kanadzie szczególne znaczenie przywiązywano do działań zwiadowczych jednostki Rangersów w okresie zimnej wojny, kiedy obawiano się aktów dywersji i szpiegostwa, a nawet zbrojnego desantu ze strony ZSRR. W związku z nasileniem arktycznej rywalizacji, w ostatniej dekadzie nastąpił blisko dwudziestoprocentowy wzrost stanu osobowego jednostki, a w planach polityczno-militarnych Ottawy jest jej dalszy rozwój. Formacja złożona jest z pięciu tzw. grup patrolowych, będących odpowiednikiem batalionów operujących na określonym terytorium obejmującym od jednej do czterech prowincji kraju. Dowódcami patroli są podoficerowie w stopniu sierżanta. W każdym patrolu wyznaczeni Rangersi pełnią rolę stałych opiekunów grupy juniorów należącej do danego patrolu.

Pierwsza Grupa Patrolowa CR (*1 Canadian Rangers Patrol Group, 1 CRPG*) działa na najbardziej rozległym terytorium kanadyjskiej Północy, tj. w Jukonie, Nunavut i Northwest Territories. Jest największa i najważniejsza, składa się z 60 patroli i liczy w sumie 1850 Rangersów oraz 1500 juniorów (Junior Rangers). Jej dowództwo mieści się w Yellowknife.

Druga Grupa Patrolowa CR (*2 Canadian Rangers Patrol Group, 2 CRPG*), z dowództwem w Saint Jean, działa w prowincji Quebec. Składa się z 23 patroli i liczy w sumie 696 Rangersów oraz 585 juniorów.

Trzecia Grupa Patrolowa CR (*3 Canadian Rangers Patrol Group, 3 CRPG*), działająca w prowincji Ontario, jest liczebnie najmniejsza, bowiem składa się tylko z 15 patroli i liczy w 422 Rangersów oraz 440 juniorów. Dowództwo grupy ma siedzibę w Borden.

Z kolei Czwarta Grupa Patrolowa CR (*4 Canadian Rangers Patrol Group, 4 CRPG*), z dowództwem w Victorii, obejmuje swym działaniem Brytyjską Kolumbię, Albertę, Manitobę i Saskatchewan. Składa się z 43 patroli liczących 1000 Rangersów i 800 juniorów.

Piąta Grupa Patrolowa CR (*5 Canadian Rangers Patrol Group, 5 CRPG*), z dowództwem w Gander, działa w Nowej Funlandii i na Labradorze. Składa się z 32 patroli o łącznej liczebności 950 Rangersów i 375 juniorów.

Oddziały *Canadian Rangers* umundurowane są w charakterystyczne czerwone bluzy i czapki. Nie jest to rzecz jasna kolor taktyczny-maskujący, lecz jego użycie wynika z kilku przyczyn: po pierwsze nawiązuje do tradycyjnej barwy umundurowania brytyjskiego (podobnie, jak umundurowanie Kanadyjskiej Królewskiej Konnej); po drugie podkreśla rolę CR, jako formacji wykonującej zadania z zakresu ratownictwa; po trzecie wreszcie, jest widoczny w warunkach arktycznych, co w czasie pokoju jest istotne dla bezpieczeństwa osobistego samych Rangersów podczas wykonywania swoich zadań patrolowych. Rangersi uzbrojeni są w pochodzące z okresu II wojny światowej karabiny Lee Enfield No. 4 kal. .303, bowiem tylko takie okazały się bronią niezawodną w warunkach arktycznych przy temperaturach spadających do -50°C.

Rangersi nie posiadają cięższej broni, bowiem nie takie są potrzeby, ani rola obrony terytorialnej, by dublować wojska operacyjne. Od roku 2017 do 2019 na wyposażenie *Canadian Rangers* wchodzi nowy karabin C-19, na amunicję wojskową 7.62 lub cywilną typu Winchester .308. Broń została zaprojektowana w fińskiej firmie Sako Tikka Rifle na bazie karabinu SAKO T3 CTR (*Compact Tactical Rifle*) tak, by zarówno wielkość, jak i czułość mechanizmów odpowiadała manipulacjom strzelca ubranego w grube rękawice polarne. Kosztem 32,8 mln dol. zamówiono 6820 sztuk karabinów w zakładach Colt Canada w Kitchener w prowincji Ontario, wspierając rodzimy przemysł zbrojeniowy.

Rangersi wykazują bardzo wysoki poziom umiejętności w zakresie *survivingu*, w tym budowy schronów, leśnych szałasów i śnieżnych igloo. Obok sprawności strzeleckich rozwijają umiejętności posługiwania się łukiem, zakładania pułapek na drobną zwierzynę i łowienia ryb. Wykazują się wszechstronnością w poruszaniu się po pustkowiach dalekiej Północy, zarówno w rakietach śnieżnych, na nartach, psimi zaprzęgami, konno, jak i przy użyciu pojazdów mechanicznych, w tym pojazdów terenowych, quadów i skuterów śnieżnych. Istotną rolę odgrywają umiejętności pokonywania szlaków wodnych, budowy tratw i przepraw przez rzeki. Rangersi obeznani są z łodziami różnego rodzaju, zarówno motorowymi, jak i wiosłowymi, w tym z kajakami i tradycyjnymi *canoe*. Są również wszechstronnie szkoleni w zakresie ratownictwa wodnego, morskiego i lodowego. Przechodzą również kursy wspinaczkowe – skałkowe, górskie oraz na budynkach. W skład indywidualnego wyposażenia każdego Rangera wchodzi astrokompas, sprzęt radiowy, nóż survivalowy Russella oraz pomarańczowa kamizelka ratunkowa.

Wśród wymogów stawianych kandydatom do służby znajduje się: pełnoletniość (18 lat), lecz nie ma górnej granicy wieku pozostawania w służbie; posiadanie kanadyjskiego obywatelstwa; zamieszkiwanie w Kanadzie; oraz dobry stan zdrowia. Kandydat nie może być karany za poważniejsze przestępstwa (narkotykowe, z użyciem broni, przemocy), nie można członkostwa w CR łączyć ze służbą w innej formacji wojskowej ani policyjnej, należy posiadać własny ekwipunek terenowy. Szkolenie wstępne (*Basic Ranger Qualification Course*) trwa 10 dni i składa się nań szkolenie strzeleckie z broni długiej, zajęcia z topografii, nawigacji i łączności, pierwszej pomocy oraz sposobów prowadzenia operacji poszukiwawczo-ratunkowych. Cyklicznie Rangersi przechodzą dodatkowe, specjalistyczne szkolenia w wymiarze, co najmniej, 12 dni w roku. Otrzymują rocznie ekwiwalent wynagrodzenia 12 dni roboczych, przy średniej płacy, oraz zwrot kosztów użycia swoich pojazdów w zadaniach CR.

Rangersi reprezentują prawie dwieście różnych wspólnot lokalnych, większość z nich jest zatem, z racji swego pochodzenia, wielojęzyczna (angielski, francuski, języki indiańskie, dialekty inuickie), dzięki czemu często pełnią funkcję tłumaczy w swoich społecznościach. Szacuje się, że posługują się w sumie 26 językami. W połączeniu z doskonałą orientacją w terenie pozwala im to pełnić funkcję przewodników dla wojsk operacyjnych podczas ewentualnych działań na dalekiej Północy.

Od 1998 r. wdrożono stały program szkolenia młodzieży w wieku od 12 do 18 lat, pod nazwą *Junior Canadian Rangers*, zapewniając w ten sposób wzrost zainteresowania służbą i ciągły napływ ochotników do uzupełniania stanu osobowego jednostki. Paramilitarna młodzieżówka Rangersów liczy około 3,5 tys. członków zorganizowanych w sto cztery zastępy. Młodzież przechodzi wszelkie szkolenia typowe dla

Rangersów, aczkolwiek ich poziom oraz intensywność dostosowane są do jej wieku i możliwości.

Rangersi biorą udział we wszystkich ćwiczeniach sił zbrojnych Kanady realizowanych na dalekiej Północy. Coroczne ćwiczenia arktyczne „Operation Nanook” oficjalnie w dokumentach federalnych nazywane są operacją suwerennościową (*annual sovereignty operation*), której celem jest – jak głoszą zapisy Strategii Północnej Kanady (*Canada's Northern Strategy*) z 2007 r., Arktycznej Polityki Zagranicznej (*Arctic Foreign Policy*) z 2010 r., Północnego Planu Wsparcia Personelu Armii Kanadyjskiej (*CF Northern Employment Support Plan*) z 2011 r. i Wojskowej Koncepcji Arktycznej (*Army Arctic Concept 2021*) z 2013 r.: ukazanie zdolności władz do ochrony terytorium arktycznego i zademonstrowania kontroli powietrznej, lądowej oraz morskiej regionu, co ma zwiększać w nim kanadyjską obecność i zapewniać gotowość do reagowania na nieprzewidziane zdarzenia²⁴. Armia kanadyjska w Arktyce prowadzi zarówno rutynowe działania, jak i spektakularne ćwiczenia, co generować ma w społeczeństwie świadomość sytuacji oraz przygotować siły zbrojne do prowadzenia operacji arktycznych. JTFN realizuje permanentną operację „Qimmiq” obejmującą regularne patrole Rangersów, loty patrolowe samolotami CP-140 Aurora oraz rejsy patrolowe jednostek marynarki w sezonie letnim.

„Nanook” to największa, coroczna operacja północna, która ma na celu wykazanie zdolności armii do skutecznego działania w środowisku arktycznym. Ćwiczenia te, planowane i dowodzone przez CJOC, mają na celu wypracowywanie interoperacyjności, umiejętności dowodzenia i współpracy z partnerami na północy. Działanie zazwyczaj obejmuje komponenty lądowe, powietrzne i morskie, koordynowane z federalnymi, terytorialnymi i lokalnymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i obronę terytorium²⁵.

Ćwiczenia „Nunaliut” przeprowadzane są wiosną każdego roku przez JTFN. Początkowo organizowano je w celu wykorzystania możliwości Rangersów i 440 lotniczego dywizjonu transportowego „Vampire” do realizacji misji patrolowych w najodleglejszych rejonach polarnych (*High Arctic*), który stacjonuje na lotnisku Yellowknife, dysponując czterema samolotami Twin Otter CC-138 DHC-6, które mogą lądować na oponach, płozach lub pływakach. W ostatnich latach skoncentrowano się na rozwijaniu możliwości wyspecjalizowanych grup (zespoły SAR, grupa pływonurków). Z kolei operacja „Nunakput” polega na rozwijaniu interoperacyjności we współpracy ze Strażą Wybrzeża (CCG, *Canadian Coast Guard*), Kanadyjską Królewską Konną i Departamentem Rybołówstwa (DFO, *Department of Fisheries and Ocean*) w Arktyce Zachodniej, w obszarze pomiędzy doliną rzeki McKenzie, Wielkiego Jeziora Niwolicznego i Morza Beauforta. Celem wszystkich operacji „N-” jest demonstracja kanadyjskiej suwerenności oraz przygotowanie sił zbrojnych do szerokiego wachlarza potencjalnych misji²⁶. Kryptonimy operacji pochodzą z języków eskimoskich, *nanook*=niedźwiedź polarny, w języku inuktitut; *nunaliut*=ta ziemia jest nasza, w języku

²⁴ Zob.: *Statement on Canada's Arctic Foreign Policy (2010)* http://www.international.gc.ca/polar-polaire/canada_arctic_foreign_policy_bookletla_politique_etrangere_du_canada_pour_arctique_livret.aspx?lang=eng&view=d [dostęp: 17.05.2017].

²⁵ <http://www.forces.gc.ca/en/operations-canada-north-america/north.page> [dostęp: 17.05.2017].

²⁶ P.W. Lackenbauer, A. Lajeunesse, *The Canadian Armed Forces in the Arctic: Building Appropriate Capabilities*, „Journal of Military and Strategy Studies” 2016, Vol. 16, Is. 4, s. 7–66.

inuktitut; a *nunakput* = nasza ziemia, w języku inuwialuktun²⁷. We wszystkich operacjach „N-„ bierze udział 1 CRPG. Skromne liczebnie ćwiczenia, ze względu na wysokie koszty arktycznych rejsów, przeprowadza kanadyjska marynarka wojenna, np. „Narwhal” 2002, 2007 oraz „Hudson Sentinel” 2005.

Spośród innych ćwiczeń należy wskazać „Moose Survival” 2015 w Ontario, które polegały na szkoleniu kadetów piechoty przez Rangersów w zakresie technik przetrwania w warunkach arktycznych. W bazie w Resolute Bay przeprowadzono wspólne ćwiczenia „Arctic Ram 2016” żołnierzy kanadyjskich oraz amerykańskich, a w ćwiczeniach „Arctic Bison 2017” w Manitobie udział wzięło 200 żołnierzy z ARCG oraz Rangersi z 4 CRPG, doskonaląc się w przerzutach pododdziałów i służbie patrolowej w warunkach zimowych.

Podsumowanie

1. *Canadian Rangers* są wyjątkową formacją w siłach zbrojnych Kanady, łącząc funkcje obrony terytorialnej, rezerwy, ochotniczej zbrojnej milicji, wojsk specjalnych oraz formacji ratowniczej. Ich atutami są wszechstronność, znajomość terenu, wysokie umiejętności z zakresu *survivingu* i stosowne w tym zakresie wyposażenie. Niebywałą przydatność formacji zapewnia jej zdolność poruszania się w górach, w tundrze, po śniegu i lodzie, a także po wodzie, w niezwykle ciężkich warunkach klimatycznych i ekstremalnych sytuacjach, co warunkach polarnych – a nie liczebność ani siła ognia przesądza o wartości bojowej jednostek wojsk lądowych.
2. U podstaw koncepcji funkcjonowania formacji *Canadian Rangers* leżały niewątpliwie doświadczenia ochrony wybrzeża zachodniego i terytoriów Kanady oraz USA, w tym działań Gwardii Terytorialnej Alaski (ATG).
3. Rozwój liczebny jednostki *Canadian Rangers* będzie postępował, zarówno ze względu na niezwykłą przydatność formacji, jak i z przyczyn politycznych, w związku z propagandowym przekazem mobilizującym kanadyjską opinię publiczną wokół polityki ekspansji arktycznej. Istotnym celem rządu federalnego jest też zintegrowanie społeczności eskimoskich i indiańskich wokół polityki władz federalnych.
4. Rozległość terytorium Kanady, przy niskiej gęstości zaludnienia, trudne warunki klimatyczne i topograficzne, a także rozmiary kłęsk żywiołowych powodują, że rola armii jest znacząca i o wiele większa w zakresie reagowania kryzysowego niż w innych krajach NATO.
5. Systematycznie przeprowadzane przez kanadyjską armię ćwiczenia na terenach arktycznych, w warunkach zimowych, wzmacniają zdolności do prowadzenia działań bojowych w ekstremalnych uwarunkowaniach. Przygotowania sił zbrojnych do takich zadań są jednakże niezwykle kosztowne, stąd też poważne ograniczenia w liczebności ludzi i sprzętu oraz czasokresie przeprowadzania arktycznych ćwiczeń.

²⁷ Językami eskimo-aleuckimi posługuje się 98 tys. mieszkańców północnoamerykańskiej Arktyki.

Kanadyjscy Rangersi jako formacja obrony terytorialnej *Streszczenie*

Tematem artykułu jest formacja *Canadian Rangers*, która od lat 70. jest ochotniczą formacją rezerwy w siłach zbrojnych Kanady, pełniącą funkcję obrony terytorialnej w trudno dostępnych regionach kraju. Kanada uważa posiadanie Arktyki za jeden z najważniejszych kierunków swej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. W politycznej retoryce szermuje się pojęciem obrony kanadyjskiej suwerenności i zbrojnej obecności na dalekiej Północy. Zadania te wypełnia pięcioletnia jednostka Rangersów, w pełni przygotowana i wyposażona do bezustannej służby patrolowej. Warunki przyrodnicze, rozległość terytorium Kanady i jej słabe zaludnienie powodują, że rola armii jest znacząca i o wiele większa w zakresie reagowania kryzysowego niż w innych krajach NATO. Stąd też duże znaczenie formacji Rangersów zdolnych do prowadzenia operacji poszukiwawczych i ratunkowych.

Słowa kluczowe: obrona terytorialna, rezerwa, Kanadyjskie Siły Zbrojne, rangersi, Arktyka

Canadian rangers as a form of territorial defence *Abstract*

The subject of the article is Canadian Rangers, which has been a volunteer reserve formation for 70 years in the armed forces of Canada. It functions as a territorial defence in hard-to-reach areas of the country. Canada regards the Arctic as one of the most important directions of its foreign and security policy. In political rhetoric are proclaimed slogans defending Canadian sovereignty and armed presence in the far North. These tasks fill the five thousand-strong Rangers unit, fully prepared for constant patrol service. Natural conditions, the vastness of Canada's territory and its low population make the role of the army significant and much greater in crisis response than in other NATO countries. Hence the importance of Rangers formation capable of conducting search and rescue operations.

Key words: territorial defence, reserve, Canadian Armed Forces, rangers, Arctic

Канадские рейнджеры – формирование *территориальной обороны* *Резюме*

В статье рассмотрена проблематика формирования Канадских рейнджеров (англ. Canadian Rangers), которое с начала 70-х гг. является добровольческим образованием резерва Канадских Вооружённых Сил, исполняющим задачи связанные с территориальной обороной в труднодоступных регионах страны. Канада считает владения в Арктике одним из основных направлений своей внешней политики и политики безопасности. В политической риторике часто можно встретить такие понятия как: защита канадского суверенитета и вооруженное присутствие на Крайнем Севере. Эти задачи выполняет пятитысячное формирование рейнджеров, полностью подготовленное и оснащенное для ведения постоянной патрульной службы. Природные условия, огромная территория Канады и ее слабая заселенность являются причиной того, что роль армии в этом государстве имеет на много большее значение, особенно если речь идет о реагировании на чрезвычайные ситуации, чем в других странах НАТО. Именно поэтому формирования рейнджеров, способных вести поисковые и спасательные операции имеют очень большое значение.

Ключевые слова: территориальная оборона, резерв, Канадские Вооруженные Силы, рейнджеры, Арктика